

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента, професора кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І.А. Зязюка, Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка Кононець Наталії Василівни на дисертаційну роботу Майстрюк Ірини Сергіївни на тему «Формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність обраної теми.

В умовах цифровізації суспільства система освіти зазнає істотних змін, що вимагає переорієнтації навчання на формування ключових компетентностей, серед яких важливе місце посідає самоосвітня компетентність. Сучасний випускник закладу загальної середньої освіти має бути здатним до ефективного, цілеспрямованого та усвідомленого навчання впродовж усього життя. Реалізація цього завдання можлива за умов цілеспрямованого формування самоосвітньої компетентності. У Концепції Нової української школи та Державному стандарті базової середньої освіти акцентується на значенні здатності самостійно організовувати навчання, шукати інформацію, критично її оцінювати й застосовувати в практичній діяльності. З іншого боку, засоби цифрових технологій, які активно впроваджуються в освітній процес, створюють нові умови та інструменти для розвитку в учнів базової середньої школи навичок самоосвітньої діяльності, що визначає високу актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Тема дисертації є складником комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди і складає частину його наукового напрямку «Наукові основи і навчально-методичний супровід педагогічного процесу в закладах освіти: історико-педагогічний, компаративний, прогностичний аспекти» (державний реєстраційний номер 0121U107474 від 22.01.2021 р.). Тему дисертації затверджено на засіданні кафедри освітології та інноваційної педагогіки (протокол № 4 від 12 жовтня 2021 року) та на засіданні вченої ради Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол №11 від 22 листопада 2021 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, подані у дисертації І. С. Майстрюк, є ґрунтовними, що підтверджується коректним визначенням

дослідницького апарату, поєднанням теоретичних, емпіричних, статистичних методів дослідження, проведенням результативної дослідно-експериментальної роботи, котра засвідчує ефективність застосування педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій як таку, що виявила позитивну динаміку у сформованості компонентів досліджуваної компетентності.

Позитивне враження складає логічна структура (зміст двох розділів дисертації відповідає темі, засвідчує досягнення поставленої мети та розв'язання завдань, що висвітлені у логічній послідовності) та інформативність роботи. Загалом, отримані результати і висновки дисертаційної роботи не викликають сумніву. Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій І. С. Майстрюк дають змогу констатувати наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

У першому розділі – «Теоретичні засади формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій» авторкою з'ясовано, що самоосвітня діяльність є складним процесом, під час якого людина самостійно ставить перед собою пізнавальну мету і завдання, визначає шляхи їх досягнення, контролює хід самостійної роботи з надбанням знань і вдосконалює результати. У цьому ракурсі саме компетентнісний підхід дозволяє забезпечити як теоретичне, так і вирішення питання цілеспрямованого формування самоосвітньої компетентності особистості.

Здійснений Іриною Сергіївною історико-ретроспективний аналіз розвитку феномену самоосвіти засвідчив виключне зростання ролі самоосвітньої компетентності особистості в сучасному суспільстві для побудови та реалізації її неперервної освітньої траєкторії, а також поглиблення особистісної спрямованості самоосвіти. Зміст роботи демонструє, що існують різні погляди вчених на розуміння сутності та складових самоосвітньої компетентності особистості, що базуються на діяльнісному, особистісному та інтегративному підходах. Разом із тим, наукові розвідки зосереджені переважно на вивченні самоосвітньої компетентності у ракурсі проблематики самоосвіти молоді та дорослих.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень дав підстави здобувачці для визначення самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи як інтегрованої якості особистості, яка визначається спеціальними знаннями; самоосвітніми вміннями та навичками; спрямованістю на здобуття освіти протягом життя, мотивами та прагненнями до самоосвітньої діяльності; навичками рефлексії, самоконтролю та самооцінювання навчальної діяльності.

Цілком погоджуємося із запропонованою структурою самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи, компонентами якої виокремлено: мотиваційно-ціннісний, змістовно-процесуальний та контрольно-рефлексивний.

Одним із важливих результатів роботи є дослідження вікових особливостей самоосвітньої діяльності учнів базової середньої школи, що дало можливість пані Ірині виокремити чотири етапи: пропедевтичний (молодший шкільний вік), підготовчий (передпідлітковий вік), формувальний (підлітковий вік), розвитковий (старший шкільний вік). Базовим етапом виступає основна школа, який є вирішальним для формування самоосвітньої компетентності випускника школи – набуті тут знання, уміння, навички та особистісні утворення постають основою подальшого успішного для вирішення складних завдань юнацького віку із особистісного становлення.

У дослідженні авторкою з'ясовано, що засоби цифрових технологій мають значний потенціал у сфері самоосвіти та особистісного розвитку учнів: цифрові ресурси-джерела освітньої інформації; цифрові діяльнісні середовища; цифрові ресурси для самоконтролю та самодіагностики; цифрові ресурси для організації персоналізованого навчання; цифрові ресурси зі створення власного освітнього контенту; цифрові ресурси для забезпечення комунікації.

На особливу увагу заслуговують визначені Іриною Сергіївною педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій: мотивація учнів базової середньої школи до опанування самоосвітньою компетентністю засобами цифрових технологій; використання задачного підходу у навчанні для формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій; організація рефлексивної діяльності учнів базової середньої школи із використанням засобів цифрових технологій.

У другому розділі – «Експериментальна перевірка педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій» – на основі перевірки ефективності обґрунтованих педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій було організовано та проведено педагогічний експеримент, участь у якому взяли 835 школярів та 15 вчителів.

Не викликає сумнівів потужність експериментальної роботи, котра тривала впродовж 2021-2025 років та передбачала реалізацію чотирьох послідовних і взаємопов'язаних етапів: підготовчого, констатувального, формувального та контрольного. Погоджуємося з авторкою зі змістом визначених нею критеріїв сформованості самоосвітньої компетентності базової середньої школи (мотиваційно-ціннісний, змістовно-процесуальний та контроль-но-рефлексивний критерій) на основі аналізу її сутності та структури. Безперечно, на схвальну оцінку заслуговує те, що для проведення дослідження здобувачкою було сформовано чотири експериментальних групи (ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3, ЕГК), до складу яких разом увійшло 668 респонденти та контрольну групу (КГ), яка налічувала 167 респонденти. У експериментальній групі ЕГ1 було реалізовано першу педагогічну умову (мотивація учнів базової середньої школи до самоосвітньої діяльності засобами цифрових технологій); у експериментальній групі ЕГ2 було

реалізовано другу педагогічну умову формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій (використання задачного підходу для організації самоосвітньої діяльності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій); у експериментальній групі ЕГЗ було реалізовано третю педагогічну умову (організацію рефлексивної діяльності учнів базової середньої школи із використанням засобів цифрових технологій). У експериментальній групі ЕГК було реалізовано комплекс педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій.

Підкреслимо, що експериментальна перевірка обґрунтованих вище умов формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій довела їх ефективність. Установлено, що в експериментальних групах відбулось значне, порівняно з контрольною групою, зростання досліджуваних критеріїв і показників, які вичерпно представлені в тексті дисертаційного дослідження. Достовірність висновків про те, що дійсно істотна різниця результатів експериментальних та контрольної груп є прямим наслідком заходів, реалізованих у процесі експериментального запровадження розроблених педагогічних умов, а не одержана під впливом випадкових факторів, була підтверджена методами математичної статистики (критерій Пірсона).

Достовірність та новизна отриманих результатів.

У дисертації Ірини Сергіївни представлено всі необхідні рівні наукової новизни (що зроблено нею уперше; що було уточнено й удосконалено; що набуло подальшого розвитку) отриманих у процесі роботи результатів. До найістотніших і значущих наукових результатів, що вперше представлені в дисертації авторки, варто віднести: теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій (мотивація учнів базової середньої школи до опанування самоосвітньою компетентністю засобами цифрових технологій; використання задачного підходу у навчанні для формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій; організація рефлексивної діяльності учнів базової середньої школи із використанням засобів цифрових технологій);

Разом із тим, здобувачкою уточнено: сутність поняття самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи; структурні компоненти самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи (мотиваційно-ціннісний, змістовно-процесуальний, рефлексивно-контрольний); розроблено: класифікацію засобів цифрових технологій, які можуть бути застосовані для формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи; критерії (мотиваційно-ціннісний, змістовно-процесуальний, рефлексивно-контрольний) та показники сформованості самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи; діагностичний апарат для перевірки ефективності педагогічних умов формування самоосвітньої

компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій. Цілком логічно, що подальшого розвитку набули теоретичні засади компетентнісного підходу в освіті; теоретичні та методичні засади застосування у освітньому процесі в школі методу проєктів, а також задачного підходу у навчанні школярів; теоретичні та методичні засади організації рефлексивної діяльності школярів.

Повнота викладу в наукових публікаціях, відсутність порушення академічної доброчесності.

Основний зміст та результати проведеного дослідження представлені у 35 наукових публікаціях, із них – 5 статей у наукових фахових виданнях України (з них 3 одноосібні), 26 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій (з них 17 одноосібні), 4 стендові доповіді (з них 4 одноосібні).

Дисертаційна робота Майстрюк І.С. перевірена на унікальність пошуку StrikePlagiarism. Результати перевірки показали КПІ 10,97% та КЦ 1,83%, що відповідає вимогам університету та МОН України.

Апробація результатів дослідження.

Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені і обговорені на засіданнях кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (2021–2025) й на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних*: Міжнародна науково-практична конференція «Духовно-інтелектуальне виховання та навчання у ХХІ столітті» (м. Харків, 2021; 2022), Міжнародна науково-практична конференція «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (м. Харків, 2022; 2023; 2024), Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Світ дидактики: дидактика в сучасному світі» (м. Київ, 2022), Міжнародна науково-практична конференція «Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи» (м. Харків, 2023), Міжнародна науково-практична конференція «Наука та освіта в дослідженнях молодих вчених» (м. Харків, 2023; 2024), Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Соціокультурні та психолого-педагогічні аспекти організації освітньо-розвиткового простору в сучасному закладі освіти» (м. Харків, 2023), Міжнародна науково-практична конференція «Професійна освіта в Україні та світі в умовах євроінтеграційних викликів і цивілізаційних змін ХХІ століття» (м. Переяслав, 2023), Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі» (м. Харків, 2024; 2025); *всеукраїнських*: Всеукраїнська науково-практична конференція «Наумовські читання» (м. Харків, 2021; 2022; 2023; 2024), Всеукраїнські прокопенківські читання «Освіта збереже Україну» (м. Харків, 2022; 2023; 2024), Всеукраїнська (з міжнародною участю) науково-практична конференція «Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі» (м. Харків, 2022; 2023), Всеукраїнська науково-практична конференція «Наука та освіта в дослідженнях молодих вчених» (м. Харків,

2021), Всеукраїнська науково-практична конференція «Цифрова трансформація освіти і науки» (м. Харків, 2023).

Заслуговує на увагу те, що результати дисертаційного дослідження були представлені під час проведення: заняття-вебінару для школярів у Сковорода-хаб ХНПУ імені Г.С.Сковороди на тему «Інтернет-ресурси для самоосвіти – до навчання та дозвілля» (3 жовтня 2024 р.); науково-практичного семінару (засідання школи педагогічної майстерності) для вчителів математики закладів загальної середньої освіти Салтівського району міста Харкова на тему «Інноваційні методи навчання в практиці викладання математики в умовах реалізації освітніх стандартів НУШ» (11 грудня 2024 р.). Для вчителів математики було презентовано доповідь та проведено майстерку на тему «Інтернет-ресурси як інструменти математичної освіти та самоосвіти»; районного навчально-практичного семінару для вчителів інформатики закладів загальної середньої освіти Салтівського району міста Харкова «Формування ключових компетентностей та базових знань на уроках інформатики» (26 лютого 2025 р.). Було представлено інтерактивну доповідь «Використання інтернет-ресурсів на уроках інформатики як інструмент формування вміння вчитися впродовж життя».

Практична значущість одержаних результатів дослідження полягає у тому, що Іриною Сергіївною розроблено навчальне-методичне забезпечення реалізації педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи (мотивація учнів базової середньої школи до опанування самоосвітньою компетентністю засобами цифрових технологій; використання задачного підходу у навчанні для формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій; організація рефлексивної діяльності учнів базової середньої школи із використанням засобів цифрових технологій); розроблено методичні рекомендації до застосування засобів цифрових технологій для формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи.

Нам імпонує, що результати та висновки, отримані в ході дослідження, можуть бути впроваджені у освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, а також використані у викладанні психолого-педагогічних і методичних дисциплін професійної підготовки майбутніх учителів та в системі підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів. Зокрема, можуть слугувати основою для оновлення змісту освітніх програм підготовки здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти за спеціальностями А1 Освітні, педагогічні науки, А4.04 Середня освіта (Математика), А4.08 Середня освіта (Фізика та астрономія), А4.09 Середня освіта (Інформатика).

Безсумнівно, отримані матеріали мають наукову цінність для дослідників проблематики загальної середньої освіти, використання цифрових технологій в освіті, розбудови методичної системи навчання шкільних курсів математики, фізики, інформатики тощо.

Упровадження результатів дослідження.

Основні наукові результати дослідження впроваджено в освітній процес комунального закладу «Харківський ліцей № 97 Харківської міської ради» (довідка № 333/01-28/24 від 25.11.2024); комунального закладу «Харківський ліцей № 128 Харківської міської ради» (довідка №233/02-04/24 від 25.11.2024); комунального закладу «Харківський ліцей № 43 Харківської міської ради» (довідка № 01-28/311 від 26.11.2024), Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (довідка № 01/10-215 від 05.03.2025), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 263/17-33 від 04.03.2025).

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено авторські ідеї та розробки, що уможливили розв'язання поставлених завдань дослідження. Робота складається з анотацій українською і англійською мовами, вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, загального списку використаних джерел (205 найменувань, з них 15 – іноземною мовою (англійська) і 26 додатків (на 105 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 412 сторінок, основний зміст викладено на 238 сторінках. Робота містить ілюстративний матеріал – 20 таблиць (на 20 сторінках), 126 рисунків (на 38 сторінках), 4 формули. Загалом текст дисертації відповідає чинним вимогам щодо його оформлення.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу І. С. Майстрюк, вважаємо за необхідне виокремити деякі дискусійні положення та висловити певні зауваження:

1. У дисертації окреслено роль та місце засобів цифрових технологій у формуванні самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи. Разом із тим, у контексті дослідження було б доцільним виконати аналіз ефективності застосування їх різновидів (відповідно до розробленої класифікації) з метою формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи.

2. Аналіз результатів експериментальної роботи, представлений у другому розділі роботи, на нашу думку, можна було б розширити представленням кількісних даних щодо динаміки формування самоосвітньої компетентності окремо за кожним показником мотиваційно-ціннісного, змістовно-процесуального та рефлексивно-контрольного критеріїв.

3. Практичний фаховий інтерес представляє навчально-методичне забезпечення, яке було використано в процесі реалізації авторських педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій. На нашу думку, варто було б ширше представити його в тексті дисертації.

4. Потребою сьогодення є аналіз європейського та світового досвіду формування компетентностей здобувачів освіти (у тому числі, їх

самоосвітньої компетентності), а також встановлення напрямів імплементації його кращих наукових здобутків до української освітньої практики. Тож робота виграла б, якби дисертантка також охопила цей аспект у своїй роботі.

Разом із тим, висловлені зауваження засвідчують перспективи та відкритість досліджуваної проблеми і не зменшують позитивної оцінки дисертаційного дослідження Ірини Сергіївни Майстрюк.

Загальний висновок.

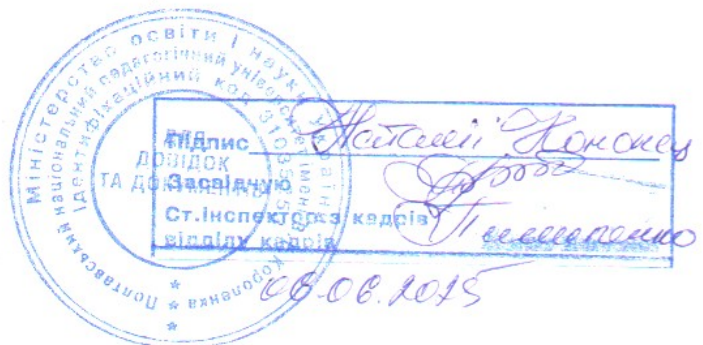
На підставі вивчення опонованої роботи можна дійти висновку, що дисертація Майстрюк Ірини Сергіївни на тему «Формування самоосвітньої компетентності учнів базової середньої школи засобами цифрових технологій» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Майстрюк Ірина Сергіївна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
доцент, професор кафедри
педагогічної майстерності та
менеджменту імені І.А. Зязюна,
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

Наталія КОНОНЕЦ

Підписано у **Dubidoc**

Назва документа: Відгук Кононець для Майстрюк

Підписано: 06.06.2025 11:06:11

Підпис 1

П.І.Б.: Кононець Наталія Василівна

РНОКПП: 2789316029

Організація (установа):

Час підпису: 06.06.2025 11:06:11

Статус перевірки сертифікату: Сертифікат діє

Серійний номер: 382367105294AF970400000035CD0E01C7E5BE02